

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Osmanlı'dan Günümüze Uzanan Pazar: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)

Ramazan ARSLAN <https://orcid.org/0000-0002-4574-8819>

To cite this article: Arslan, R. (2023). Osmanlı'dan Günümüze Uzanan Pazar: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı) . *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 8(1), 43-66.

Received: 30 Jan 2023

Accepted: 07 Mar 2023

Published online: 30 June 2023

©All right reserved

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume 8, Issue 1, pp. 43-66, 2023

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Original Article / Araştırma Makalesi

Received / Alınma: 30.01.2023 Accepted / Kabul: 07.03.2023

Osmanlı'dan Günümüze Uzanan Pazar: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)

Ramazan ARSLAN^a

^a Doç. Dr. Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Bartın, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-4574-8819>

ÖZ

Pazarlar, geçmişten günümüze üreticiyle tüketicilerin bir araya geldiği, geleneksel alışverişin yapıldığı ticarî mekânlar olarak bilinir. Osmanlıda toplumsal hayatın merkezi aynı zamanda şehrin merkezi olarak da kabul edilen ve iç içe yer almış cami ile Pazar etrafında şekillenmiştir. Pazarlar genel olarak kırsal ve şehir pazarları olmak üzere iki kategoride ele alınabilir. Kırsal yerleşim yerlerindeki pazarlar, bir taraftan burada meskûn ahalinin temel ihtiyaçlarını sağlamada yardımcı olurken diğer taraftan da üreticilerin üretim fazlasını pazarda satmalarına ayrıca toplumsal kaynaşmaya da vesile olurlar. Şehirlerde kurulan haftalık pazarlar ise farklı mekânlarda yer alan manav, bakkal, market gibi alış-veriş yerlerine hem alternatif hem de bunların hizmetini tamamlayıcı bir özellik taşırlar.

Bartın halk pazarı günümüzde, şehir merkezinde Salı ve Cuma günleri kurulmakta ve halk arasında kurulduğu günlerin adıyla anılmaktadır. Halk Pazarı sonradan gelenekselleşerek Salı ve Cuma günleri Galla Bazarı olarak kurulmaya başlanmıştır. Günümüzde Galla Bazarı'ndan ziyade halk arasında daha çok Kadınlar Pazarı olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada, Bartın Kadınlar Pazarı iktisat tarihi perspektifinde ele alınmış ve bu yönüyle önceki çalışmalardan farklılaşmıştır. Osmanlı'dan günümüze uzanan süreçte, yaklaşık iki asırdan beri varlığını sürdüren Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)'nın şehrin sosyo-ekonomik ve kültürel hayatındaki yeri irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Ticaret, Kadınlar Pazarı, Bartın, Osmanlı

JEL Kodu

N30, N50, Q10

İLETİŞİM: Ramazan ARSLAN ✉ rarslan@bartin.edu.tr ☒ Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat, Bartın, TÜRKİYE

Bartın Women's Market (Galla Bazaar) Extending From the Ottomans to the Present

ABSTRACT

Markets are commercial places where producers and consumers come together, and traditional shopping is done from past to present. The center of social life in the Ottoman Empire was shaped around the mosque and the market, which was also accepted as the center of the city. Markets can generally be considered into two categories as rural and urban markets. Markets in rural settlements not only help to meet the basic needs of the residents, but also enable the producers to sell their surplus production in the market and also contribute to social cohesion. Weekly markets established in cities, on the other hand, are both an alternative to shopping places such as greengrocers, grocery stores, and markets, and complement their services.

Today, Bartın public bazaar is set up in the city center on Tuesdays and Fridays and is known by the people by the name of the days it was founded. In the historical process, it is known that a market was established on Saturdays in Bartın. Evliya Çelebi stopped by Bartın in the middle of the 17th century and mentioned a market on Saturdays. Uluslu İbrahim Hamdi states in his work Atlas, written in the early 18th century, that there is a market in Bartın on Saturdays. The Public Market became traditional and started to be established as Galla Bazaar on Tuesdays and Fridays. Today, it is more commonly referred to as the Women's Market rather than the Galla Bazaar.

In this study, Bartın Women's Bazaar is discussed in the perspective of economic history and differs from previous studies in this respect. Bartın Women's Bazaar (Galla Bazaar), which has existed for nearly two centuries from the Ottoman period to the present, and the place of the bazaar in the socio-economic and cultural life of the city was examined.

Keywords

Commerce,
Women's Market,
Bartın, Ottoman

JEL Classification

N30, N50, Q10

1. Giriş

Bartın günümüzde Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Tarihi süreçte Gaskalar, Hititler, Pontus Krallığı, Romalılar, Bizans, Trabzon Rum İmparatorluğu gibi pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in 1461'de Amasra'yı fethetmesiyle Osmanlı topraklarına kesin olarak katılmıştır. Osmanlı idarî teşkilatında Anadolu eyaletinin Bolu Sancağı içinde Kastamonu eyaletine bağlı bir kaza konumunda olmuştur. Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra gelişme kaydeden Bartın, aynı zamanda gemi inşa yeri olarak da bilinmektedir. Bununla birlikte kerestecilik ve yumurta ticaretinin de önemli bir gelir kaynağı olduğu ifade edilmelidir. Bartın, 1924'te Zonguldak iline bağlı ilçe, 1991 yılında ise il statüsüne kavuşmuştur (Arslan, 2019).

18.yüzyılda Bartın, gelirinin önemli bir kısmını yerel olarak nitelendirilebilecek pazardan elde ediyordu. Dolayısıyla Pazar kavramının Bartın için iki asırdan fazla bir geçmişi

ifade ettiği söylenebilir. Nitekim 17.yüzyılda Bartın'dan geçen Evliya Çelebi, Bartın'da cumartesi günleri Pazar kurulduğundan söz eder. 18. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyacısı ve aynı zamanda Bartın-Uluslu olan İbrahim Hamdi, Atlas adlı eserinde Bartın'da cumartesi günleri Pazar kurulduğunu kaydetmektedir. Bahse konu Pazar tarihi süreçte Salı ve Cuma günleri kurulmaya başlanmış ve günümüzde de aynı günlerde pazarın kurulma günleri gelenek olarak devam ettirilmektedir.

Osmanlı döneminde işsizlik önemli bir sorun haline gelince Bartınlı erkekler ormancılık faaliyetlerine eğilmiş, bunun sonucunda evin işleriyle birlikte tarla ve bahçe işlerindeki sorumluluk da kadınların üzerinde kalmıştır. Ayrıca 1930'lu yıllarda çıkan Mükellefiyetle birlikte erkeklerin Zonguldak maden ocağında çalıştırılmaya başlamasıyla kadınların bu anlamdaki sorumluluğunu artırmıştır. Böylece kadınlar köylerinde ürettikleri ürünleri şehir merkezindeki pazara getirip satmak suretiyle evlerini geçindirmeye çalışmışlardır. Bütün bu zorunlu gelişmeler, Bartın Kadınlar Pazarı'nın doğmasına yol açmıştır. Pazardaki satıcıların tamamı kadınlardan oluştuğu için söz konusu pazara da "Kadınlar Pazarı" ya da geleneksel halk deyiimiyle "Galla Pazarı" denilmiştir. Kadınlar pazarı günümüzde halk pazarının kurulduğu Salı ve Cuma günlerinde, şehir merkezinde yer alan Bartın Belediyesine ait üstü kapalı otoparkta kurulmaktadır.

Bartın kadınlar pazarına ilişkin literatüre katkı sağlayan, sayıları az da olsa, kıymetli çalışmalar yapılmıştır. Mustafa Hizmetli, kadınlar pazarı üzerine yaptığı (2014) çalışmasında pazarın sosyo ekonomik ve kültürel hayatındaki yeri bağlamında incelemiştir. Saliha Koday "Geleneksel Alışveriş Mekânlarına Bir Örnek: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Pazarı)" başlığıyla (2011) yaptığı çalışmada, kadınlar pazarını insan mekân ilişkisi bağlamında ele almıştır. Sinan Acar (2018) çalışmasında kadınlar pazarını kırsal bölge girişimciliği bağlamında incelemiş, kadınların yaptıkları pazarcılık faaliyetini kısmen de olsa bir girişimcilik faaliyeti olarak değerlendirmiştir. Gülsün Şahan ve arkadaşları ise (2014) çalışmalarında kadınlar pazarını bir eğitimci gözüyle incelemiş ve kadınların hayata ilişkin görüşlerini değerlendirmiştir. Son olarak Özkan Avcı ve Timuçin Bardak birlikte hazırladıkları (2018) bildirimlerinde, Bartın kadınlar pazarını halkla ilişkiler kapsamında ele almış ve pazardaki satıcı kadınların mutluluğunu veri madenciliğine dayalı bir analiz yaparak incelemişlerdir. Bu çalışmada ise Bartın Kadınlar Pazarına iktisat tarihi penceresinden bakılmıştır. Tarihi arka planı ortaya çıkarılarak pazarın doğmasına zemin hazırlayan sebepler irdelenmiştir. Çalışmada pazarın konumu, özellikleri ve pazarı önemli kılan etmenler öne çıkarılmaya gayret edilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise kadınlar pazarının

şehrin bir markası olabileceği hedefine işaret edilmiş ve bu hedef doğrultusunda yapılabilecekler verilmeye çalışılmıştır.

2. Osmanlı Devleti'nde Pazar (Bâzâr)

Pazar kelimesi Farsça “bâzâr” ile eş anlamlıdır. Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer, pazar, çarşı, alışveriş, pazar yeri veya arz ve talebin düzenli bir şekilde karşılaşması anlamlarına gelmektedir (Türkçe Sözlük, 2005; Kallek, 2007; Acar, 2018; Devellioğlu, 2005). Pazarlar, ticaret amacıyla kullanılan geleneksel mekânlar olup genellikle çarşı-pazar ekseninde birlikte anılır. Çarşı denildiği zaman mal ve hizmetlerin değiştirildiği veya satıldığı kalıcı bir ticaret alanı, pazar yeri veya dükkânlar caddesi anlaşılır. Çarşı kelimesinin Farsça “Pazar” kelimesinden türediği bilinir ve etimolojisi eski çağlara kadar gider (Eyice, 1992).

Tarihsel bir kalıntı olarak çarşılar, Doğu dünyasında şehirlerin gelişip büyümesinde önemli bir fonksiyona sahip olmuştur. Çünkü şehirlerin doğmasında sadece nüfus artışı değil üretim artışı da etkili olmuştur. Şehirlerin gelişmesiyle birlikte ticaret büyümüş ve servet birikimi artmıştır. Olaya tarihsel olarak bakıldığında, nüfus artışına bağlı olarak köylerin geliştiği, şehirlerin buna göre şekillendiği, ekonomik büyümeyle birlikte ticaretin ortaya çıktığı görülür. Bu gelişmelerin sonucu olarak ilkel toplumlarda gereksinimlerin karşılanması noktasında özel bir yere ihtiyaç olmuş ve çarşılar kurulmuştur.

Ticari malların trampa edildiği kapalı yer olan ve şehir tarihiyle ilişkilendirilen çarşılar tarih boyunca şehirlerin ayrılmaz bir parçası olmuştur. İran şehir ve kasabalarında çarşının MÖ 3000'den beri var olduğu bilinmektedir (Moosavi, 2005). İslâm tarihinde pazar kavramı Hz. Peygamber'e kadar götürülebilir. Hz. Peygamberin ahabından bazılarının geçim darlıkları dolayısıyla pazar yerlerinde alış-verişle meşgul iken bazılarının da hurmalıklarda işçilikle meşgul oldukları bilinmektedir (Cevdet, 1985). Müslümanların fetihleriyle birlikte genişleyen topraklarda kentsel büyüme dinamikleri ile şehir planlama sanatları önem kazanmaya başlamıştır. İran, Mısır ve Anadolu'da kentsel büyümenin yeni kombinasyonunda İslâm medeniyetinin önemli bir etkisi olmuştur. Bundandır ki İslâm şehirlerinin çarşıları, İslâm medeniyetinin önemli ürünleri arasında sayılmıştır (Moosavi, 2005). Türk çarşıları denildiğinde bedestenler, hamamlar, hanlar ile dükkânlar, pazar tezgâhları ve camiler gibi çok işlevli binalar akla gelir (Shakur vd.,). Bedesten, şehrin alış-veriş merkezi ortasında kâğıt kitlesiyle yükselen belirgin bir yapıyı ifade eder. Bu yapı, aynı zamanda tüccarların değerli eşyalarını koruyan bir çeşit iç kale görevini görüyordu.

Dolayısıyla bedesten, Türk şehirciliğinde bütün alış-verişin etrafında döndüğü ticaret bölgesinin özünü oluşturmuştur (Eyice, 1992). Kısaca, pazarların hem tarihsel devamlılıkları hem de toplumsal işlevleri noktasında önemli bir görev üstlendikleri söylenebilir. Bu bağlamda toplumsal hizmetlerin yerine getirilmesinde öncü rol oynayan Ahilik Kurumu da kayda değerdir. Ahilik teşkilatının büyük şehirlerde çeşitli meslek gruplarına ait çarşılar ve pazarları söz konusuydu. Küçük kasaba ve şehirlerde bu çarşı ve pazarların benzeri küçük birer modelleri bulunmaktaydı (Ülgen, 2021).

Osmanlıda Pazar kelimesi, hem alışveriş yapmayı hem de alışveriş yapılan mekânı ifade eder. Yöneticiler açısından “Pazar (bâzâr) ve panayır kelimeleri ahlaki ve kanunî alışverişin yapıldığı ticarî mekânlardır”. Pazar ile çarşı kelimeleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Panayır yılda birden fazla toplanırken, hafta pazarı genellikle haftada bir defa toplanmakta ve birkaç saat veya gün ile sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte ticarî mekânlar olan pazarlar, aynı zamanda Osmanlı sultanlarının emirlerinin halka duyurulduğu yerlerdir. Bu fonksiyonlarından dolayı pazarlar devlet tarafından sürekli koruma altında tutulmuştur. Osmanlı toplumsal ve iktisadi tarih üzerine yapılan çalışmalar, Anadolu ve Balkanlarda çok sayıda Pazar ve panayırların olduğunu, kır kesimi ile kent arasında hem yerel ticaretin hem de uzun mesafeli ticaretin bu pazarlar aracılığıyla gerçekleştiğini göstermektedir (Pamuk, 2007). Kırsal tarih çalışmalarına göre kırsal toplum, Osmanlı devleti ve toplumunun diğer kesimlerinin üzerine yaslandığı “temel”i teşkil etmiştir. Dolayısıyla Osmanlı devletinin ayakta kalmasını sağlayan temel unsur, vergisini ödeyen köylüler oluşturmuştur. Köylü ayrıca çeşitli hizmetleri de yerine getirerek devlete katkıda bulunmuştur. Kasaba ve şehirlerde yaşayanların tüketim taleplerini de karşılayan köylüler, buna rağmen yerine getirdikleri hizmetlerin karşılığını alamadıklarını düşünüyordu (Faroqhi, 2003).

On sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda Osmanlıda hafta pazarları hem Anadolu hem de Rumeli bölgesinde kurulmuştur. Pazarın hangi günlerde kurulacağına merkezî hükümet ve mahallî halk karar verirdi. Pazarın kurulmasında bölgenin dinî yapısı göz önünde bulundurularak farklı dine mensup insanların pazar ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir günde kurulmasına özen gösteriliyor, gerektiğinde ihtiyaç ve talebe göre pazar günü değiştirilebiliyordu.¹ Halkın büyük

¹ Osmanlı'nın Kalkandelen şehrinde yaşayan gayrimüslimlerin pazar yeri değişimiyle alakalı 1857 tarihli bir belgeye göre, gayr-i Müslim halk Cuma gününün bazen dini yortu günlerine rastlamasından dolayı pazara gidemediklerini ve ehli ticaretin zarar ettiğini dile getirmeleri üzerine merkezin talimatıyla her hafta Cuma günü kurulan pazar, Cumartesi gününe alınmıştır (İnbaşı, 2017).

kesiminin Müslümanlardan oluştuğu köy ve şehirlerde halk pazarı Müslümanlar için “umumi tatil” kabul edildiğinden Pazar, cuma günü kuruluyordu. Böylece Müslümanlar hem namazlarını kılıyor hem de pazar ihtiyaçlarını temin ediyorlardı. Ayrıca kadınlar, cuma gününde davalara baktıkları için mahkemesi olan insanlar aynı gün bu işini de halletmiş oluyorlardı. İlerleyen zamanlarda pazar telaşından dolayı halkın camiye gidememesi ve sultanın emirlerinin halka duyurulamaması gibi nedenlerle pazarın bazı bölgelerde Cuma gününden farklı bir güne alındığı da görülmüştür (Erdoğan, 1999).

Osmanlıda şehir ile Cami ve Pazar arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Belgelerin diliyle şehir, “Cuma kılınır, bâzâr durur yer” olarak ifade edilir (Öz, 2005; Pul, 2008). Bu nedenle Osmanlı şehirlerinde bir dinî merkez olan cami ile ticari mekân olan Pazar hep birlikte zikredilir. Bu durum, her büyük uygarlık düzeyinin, özellikle İslâm şehrinin bir yansıması olarak görülebilir. Tarihi fonuna bakıldığında İslâm şehrinde şehrin merkezine yerleşen bir Cuma Camisi daima olmuştur (Doğan, 1968). Hemen devamında gelen pazar yeriyle birlikte bu ikili, şehrin sembolü olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu ikili, şehirlerin asli unsurları arasında yer almıştır (Weber, 2012)). Uygulamada cami, hamam gibi kuruluşların olduğu yerleşim yerlerinde pazar kurmak için gereken izinler kolayca elde edilmiş, buralarda Pazar kurmak daha kolay olmuştur (Faroqhi, 1978). Camiyle pazarın şehrin merkezinde ve bu denli iç içe olması, İslâm’da dünya ile ahiret uyumunun bir ifadesi olarak da yorumlanmıştır (Kallek, 2007).

Osmanlıda cami ve pazar ilişkisini Osmanlı'nın beylik yapısı içinde aramak gerekir. Osmanlılar bir yeri fethedince buraya ilk iş olarak bir kadı ve bir subaşı atar ve bir pazaryeri belirlerdi. Örneğin, Osman Bey, Karacahisar kalesini ele geçirdikten sonra buraya bölgeden ve Germiyan gibi uzak yerlerden insanların gelip yerleşmesini sağlamış, Karacahisar böylece Müslüman bir şehir haline gelmiştir (İnalcık, 2010a). Boş kalan evleri başka yerlerden buraya gelmek isteyenlere vererek şehri şenlendirmiştir. Sonra kilise, mescit ve cami yaptırmış ve pazar kurdurmuştur (Paşazade, 2003).

Osman Gazi, Eskişehir'i aldıktan sonra şehir hükümet merkezi olmuş ve şehirde pazar kurulmuştur. Pazarın kurulmasıyla birlikte şehir şenlenmiş ve alış-veriş çoğalmıştır (Cevdet, 1985). Kurulan pazarda Müslüman olmayanlar da alış-veriş yapmıştır.² Gayrimüslimlerin, şehrin pazar

² “Bilecük kafirlerinüft 'avratları dahı Eskişehir'ün bâzârında gelürler, bâzâr idüp maksdiarını görüp giderlerdi” (Paşazade, 2003).

kesiminde Müslümanlarla eşitlik içinde faaliyette bulunmalarına imkân sağlanmıştır. Bu durum, Osmanlı kültüründeki etnik gruplar arasında görülen karşılıklı bir etkileşimin yansıması olarak düşünülebilir. Bu yansımanın bir sonucu olarak büyük şehirlerde nüfusun önemli bir kısmını oluşturan Müslim ve gayrimüslim esnaf “Pazar” bölgesinde birlikte faaliyette bulunmuştur. Yine klasik dönemde gayrimüslimler Müslümanlarla birlikte loncalarda oturup çalışmış ve birlikte eğlenmiştir (İnalçık, 2010a).

Osmanlıda bedesten, Çarşı ve Pazar olmak üzere üç çeşit özgün Pazar türünden söz edilebilir. Üstü kapalı çarşılara Bedesten denirdi (Pakalın, 1993). Bedesten dükkânlarında ipek ve kıymetli kumaşlar satılıyordu. Bu tür kapalı Pazar yerleri Selçuklular döneminde de bulunurdu. Köylüler satacakları malları çoğu zaman açık pazarlara getirirdi (Akdağ, 1979). Osmanlıdan önce Pazar yerleri daha çok üstü açık olan alışveriş merkezleriydi. Bunlar haftalık ve mevsimlik pazarlar olup hem hacimli hem de daha az kâr getiren tüketim malları için kuruluyordu. Haftalık pazarlar, yerel üreticilerin ürünlerini pazarladığı, merkezler idi (Kayıcı, 2017). Pazar, semt pazarı ya da haftalık pazar olarak da bilinen Periyodik Pazar, “alıcı ve satıcıların, otoriterler tarafından belirlenmiş bir yerde, düzenli aralıklarla bir kamusal toplanma şekli” biçiminde tanımlanır. Haftalık pazarda Pazar yeri sabit olmayıp devridir. Satıcılar pazarlar arasında bir hareketliliğe sahiptir. Bu pazarlar günümüze kadar önemini koruyabilmiştir (Özgüç vd., 2000). Mevsimlik pazarlar daha çok panayır niteliğinde olup ülke geneline hitap etmiştir (Kayıcı, 2017). 16.yüzyılda Osmanlı kır kesimiyle kentleri arasında önemli bağlar kurulmuştu. Köylüler üretimlerinin bir bölümünü pazara getirerek satıyor ve karşılığında devlete vergi ödüyordu. Dolayısıyla kentlerin çevresindeki köyler kent ekonomisiyle bütünleşmişti. İstanbul, Bursa, Kayseri, Konya, Tokat ve Amasya gibi kentlerin çevresindeki köyler meyve-sebze, et, süt gibi ürünlerde uzmanlaşmıştı.

19.yüzyılda Edirne şehir merkezinde pazartesi günleri kazalarında ise Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri Pazar kurulurdu. Haftalık pazarlar nispeten büyük ölçekli pazarlardı. Bu pazarlara kazanın köyleriyle birlikte diğer kazalardan da alışveriş için önemli bir katılım sağlanırdı. Edirne Sancağı'nın genelinde nahiye merkezleri veya büyük köylerinde cumartesi günü haftalık Pazarın kurulduğu bilinmektedir (Kayıcı, 2017). Yüzyılın ilk yıllarında İstanbul'un ekonomik hayatı daha çok Pazar ve bedesten etrafında dönmekteydi. İlerleyen zamanlarda bunlar Pazar dışına, sokaklara, mahallelere taşdı. Yüzyılın ortalarına doğru İstanbul'daki merkez pazarda binin üzerinde dükkân açıldığı görülmektedir (Karpaz, 2006).

19. Yüzyıl için bir genel değerlendirme yapılacak olursa, Pazar için üretimin yaygınlaştığı, Avrupa'da üretilen malların Anadolu'daki yerel pazarlara girdiği, bu gelişmeyle birlikte kırsal alanda tarım dışı üretim faaliyetlerinde bir artış olduğu söylenebilir. Bu durum, kırsal alanın pazarlarla olan bağlarını güçlendirmiştir. Sonuçta köylüler pazara yönelik tarımsal faaliyetlere ağırlık vermekle birlikte temel gereksinimlerini yine pazarlardan satın alma yoluna gitmiştir (Pamuk, 2007).

Pazarda esas olan ticari faaliyet olmakla birlikte pazarın kontrol ve nizamı da bir o kadar önem taşımaktadır. Çarşı ve pazarların kontrolünün sağlanması ve düzenin korunmasında Muhtesip sorumlu idi. Muhtesip, günümüzde bir bakıma belediye zabıta memurlarının vazifesini görüyordu (Akdağ, 1979). Pazarların en büyük memuru olan Muhtesip, aynı zamanda İstanbul kadısı refakatinde diğer görevlilerle birlikte şehri teftiş ederdi (Hammer, 1993). Satıcıların kadı tarafından tespit edilen narha uyup uymadıklarını kontrol edip, çarşı ve pazarların düzenini sağlardı. Veziriazamın ve hükümdar bazı zamanlarda pazarı bizzat dolaşarak deneyim işini sağlardı (İnalçık, 2016c; Barkan, 1985). Şehrin temizliği, narhların hakkaniyete uygun olması, endüstri eşyasının belirlenen ölçülere göre yapılıp yapılmadığının kontrolü, haftalık pazarların düzenli bir şekilde kurulması gibi beledi hizmetlerin yerine getirilmesinde kadınların önemli görev ve sorumlulukları söz konusuydu (Akdağ, 1979). Ticaretin merkezi olan Pazar yerlerinde alışveriş sonrası oluşan temizlik konusunda halkın sağlığı için buyrulduklar kaleme alınarak sokak, cami, mescit, çarşı ve Pazar yerlerinin istenilmeyen leş mezbeleden temizlemeleri noktasında hem esnaf kethüdaları hem de mahalle halkı uyarılmıştır (Pul, 2008).

Osmanlıda pazarlar Salı pazarı, Çarşamba pazarı, Cuma pazarı şeklinde kuruldukları günün adını aldığı gibi odun pazarı, saman pazarı, balık pazarı, koyun pazarı gibi satılan mala göre de adlandırılmıştır. Anadolu'nun daha küçük şehirlerinde ve kasabalarında avrat pazarı gibi isimlere de rastlanılmaktadır. Bu Pazar, köylü kadınların mallarını satmaları için ayrılan Pazar yerini ifade etmekteydi (Özcan, 2007). Kadınların aktif olduğu pazarlar Osmanlı belgelerinde daha çok "Avrat pazarı" olarak geçmektedir. Başta İstanbul Fatih ilçesi, Galata, Fındıklı, Üsküdar'da olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde Avrat pazarlarının varlığı arşiv kaynaklarından da anlaşılmaktadır

(BOA, TS.MA.e; EV.HMH.d). Bu tür pazarlar halk arasında buldukları yerin kolayca tarif edilmesine de katkı sağlamıştır³.

3. Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)'nın Tarihi Arka Planı

Günümüzde kadınların her geçen gün çalışma hayatında daha aktif rol oynadıkları görülmektedir. Bu durum onları, ekonomik bağımsızlığını ve bir bakıma toplumdaki konumunu güçlendirmeleri noktasında daha güçlü aktörler haline getirmektedir. Böylece katılma sebepleri farklı olsa da çalışma hayatında yer alan kadınlar, özellikle kırsal anlamda ev işlerinin yanı sıra tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle de ilgilenmişlerdir. Bu faaliyetlerle kadınlar, ürettiği ürün fazlasını pazara sunarak gelir elde etmekte ve ailesini geçindirmeye yardımcı olmaktadır. Üretici sıfatıyla pazarda yer alan kadınlar ayrıca bu süreçte farklı deneyim kazanarak hayata ve olaylara bakış açılarına da sahip olmaktadır. Kadınlar pazarı, kadın merkezli bir örgütlenme biçimi olarak da görülebilir. Burada, bu örgütlenmenin canlı bir örneği olan, Batı Karadeniz Bölgesi'nde Bartın ili sınırları içinde yer alan Bartın Kadınlar Pazarı'nın doğuşu ve gelişim seyri ele alınacak, sonrasında Kadınlar Pazarı'nın konumu ve özellikleri üzerinde durulacaktır.

3.1. Bartın Kadınlar Pazarının Doğuşu ve Gelişim Seyri

Bartın kadınlar Pazarı'nın ortaya çıktığı tarihle ilgili olarak iki önemli kaynak verilebilir. Bunlardan biri Evliya Çelebi diğeri ise Uluslu İbrahim Hamdi⁴'dir. XVII. Yüzyılda Bartın'dan geçen Evliya Çelebi, burada cumartesi günleri Pazar kurulduğunu (Tuncel, 1992) ve Bartın'dan gemilerle İstanbul'a ve başka yerlere başta kereste olmak üzere bazı ticari eşyaların gönderildiğini yazar. XVIII. Yüzyılda yaşamış olan Uluslu İbrahim Hamdi ise, 1737 yılında kaleme aldığı Atlas

3 Örneğin "ağavat müteakitlerinden olup avrat pazarı civarında oturan İsmail Ağa..."(BOA, Y..MTV.,45/65).; "İstanbul avrat pazarı civarında vaki Merdivenli Mescid'de Mümine Hatun vakfi.." (BOA, AE.SMST.III, 102/7769); "Deprem sebebiyle zarar gören Avrat Pazarı'nda..." (BOA),MF.MKT., 226/24) belgelerinde olduğu gibi pazarlar, buldukları yerin tarifinde de adres görevini görmüştür.

⁴ Uluslu İbrahim Hamdi, literatürde 18. Yüz yıl Osmanlı Coğrafyacısı olarak bilinir. O'nun hakkında bilinenler tamamen Atlas adlı eserine dolayısıyla bu eserde verdiği bilgilere dayanır. İbrahim Hamdi, günümüzde Bartın iline bağlı Ulus ilçesi Endüz Çiftliği köyünde doğmuştur. Babası, Padişah II. Mustafa (1695-1703) zamanında Tımarlı Sipahi olduğu için, çocukluk ve gençlik dönemlerini babasının yanında Romanya topraklarında, Temeşvar Eyaleti'nde geçirmiştir. Burada 20 yıl ikamet etmiş, ilk eğitimini aynı yerde Hacı Eyüp Efendi'den, Tasavvuf dersini ise Temeşvar'da bir tarikat şeyhi olan Selim Dede (ö.1713)'den almıştır. Padişah I Mahmut'un saltanatı sırasında 1733-34 yıllarında İstanbul'a gelmiş, aynı tarihlerde Ayasofya Camisinde devam eden tamirat ve inşaat işlerini yerinde incelemiştir. Burada mimari yapı hakkında aldığı bilgileri Atlas adlı eserinde yazmıştır. İbrahim Hamdi'nin Atlas adlı eserini 1750'de tamamladığı bilinmektedir. Bütün ömrü sınır boylarında geçen İbrahim Hamdi'nin vefat tarihine ilişkin kesin bir bilgi olmamakla birlikte eserindeki notlarından 18. Yüzyılın sonlarına (1762) kadar yaşadığı kabul edilmektedir (Çalışkan, 2018).

adlı eserinde⁵ Bartın yöresine ait çok değerli bilgiler vermiş, cumartesi günleri Bartın'da Pazar kurulduğundan söz etmiştir.

Hem Süleyman Çelebi hem de Uluslu İbrahim Hamdi'nin verdiği bilgiler dikkate alındığında Bartın Kadınlar Pazarı'nın 200 yıllık bir tarihi geçmişe uzandığı görülmektedir. Belirtilen tarihlerde Bartın'ın sahip olduğu durum her iki kaynağı teyit eder mahiyettedir. Bartın, 18. Yüzyılda gelirinin önemli bir kısmını pazarcılıktan elde ediyordu. İbrahim Hamdi'nin Bartın'da Cumartesi ve Pazar günleri kurulduğundan bahsettiği pazarın sınırları Safranbolu, Eflani ve Ulus'a kadar uzanmaktaydı. Bu yerlerden gelenler çamaşır, çıra, keten tohumu, ceviz, yağ, keten ipliği, astar ve kereste gibi malları alıp satıyorlardı (Tuncel, 1992). Bartın günümüzden yaklaşık iki yüz yıl öncesinde bir kasaba olup ormanlık bir alandan ibaretti (Arslan, 2017). Dolayısıyla bölgede özellikle kereste ticareti önemli bir geçim kalemi idi. Yumurta ticaretinin de geliştiği Bartın'dan Avrupa ülkelerine ihracat yapılmaktaydı (Aşçıoğlu, 1970; Arslan, 2017).

Bartınlı İbrahim Hamdi'nin işaret ettiği pazar, tarihi süreçte gelenekselleşerek Salı ve Cuma günleri Galla Pazarı⁶ olarak kurulmaya başlanmıştır. Kadınlar pazarının doğmasını hazırlayan sebepler arasında dönemin şartları önemli faktör olarak belirtilebilir. Zira Osmanlı döneminde işsizlik nedeniyle Bartınlı erkekler ormancılık faaliyetleriyle daha çok ilgilenmiş ve evlerinden uzak kalmaya başlamıştır. Bu durumda ev, tarla ve bahçe işleri köylü kadınlara kalmıştır. Köylü kadınları, köylerinde ürettiklerini bizzat kendileri pazarlayarak ve arada herhangi bir aracı olmaksızın en yakın Bartın pazarına getirip satmaya başlamıştır. Satışlardan elde ettikleri gelirleriyle de evin ihtiyaçlarını giderme yoluna gitmişlerdir. Kadınlar pazarının doğmasını

5 Osmanlı coğrafyacıları, Atlas ismini coğrafya anlamında ele almış, coğrafya kelimesiyle birlikte Atlas'ı da kullanmışlardır. İbrahim Hamdi'nin Atlas adlı eseri toplam iki cilttir. İlk cildinin Tarih-i Osmanî Encümeni üyelerinden Ahmet Tevhid'in kütüphanesinde bulunduğu bilinmektedir. Ahmet Tevhid, Talat Mümtaz Yaman ile yürüttükleri bir çalışma için 1934 yılında Kastamonu'ya gelmiş, dönüşünde eseri Yaman'a hediye etmiştir. Ancak Kastamonu'da 1942 yılında çıkan bir yangında Yaman'ın kütüphanesiyle birlikte eser de yanmıştır. İkinci cildi ise günümüzde Süleymaniye Genel Kitaplığı Es'ad Efendi kısmı 2044 numarada kayıtlıdır. Talik olarak yazılan ve her sahifede 23 satır olan eser 509 yapraktır (Orhonlu, 1964; Ak, 2000). İbrahim Hamdi ve Atlas'ını ilk tanıtan Ahmed Tevhid Ulusoy (1868-1940) ve Bursalı Mehmet Tahir Bey (1861-1925) olmuştur. Mehmet Tahir Bey'in eseri tam olarak gören kişi olduğu ve esere Atlas ismini de O'nun verdiği bilinmektedir. Muhteva bakımından Atlas'ın ilk cildinde Anadolu şehirleri, ikinci cildinde ise Avrupa ve Amerika şehirleri anlatılmıştır. Ayrıca madenler, dağlar, nehirler, göller ve denizlere de yer verilmiştir (Ak, 2000).

⁶ Galla Pazarı, aslında bir geleneksel halk pazarı olarak görülebilir. Galla ismi Bartın özelinde kadınlar kelimesi yerine kullanılmıştır. Dolayısıyla kültürel bir obje, bölgeye özgü bir ifade olarak yerleşmiştir. Farklı illerde ve belirli günlerde kurulan benzer pazarlar için Galle kelimesi yerine kadınlar ifadesi kullanılmaktadır. Konya'da Melike Hatun çarşısında, İstanbul Fatih ilçesinde ve Diyarbakır Bağlar ilçesinde kurulan kadınlar pazarı bu duruma örnek verilebilir. Bu noktada Bartın galle Pazarı olarak tarihten süzülerek gelen Pazar, günümüzde Kadınlar Pazarı olarak bilinmekte ve bu isim ile anılmaktadır (Avcı & Bardak, 2018).

hazırlayan sebepler arasında 1930’lu yıllarda bölgede meydana gelen gelişmeler de kayda değerdir. Bu yıllarda uygulanmaya başlanan “Mükellefiyetlik” uygulaması sonucu köy muhtarları tarafından belirlenen kişiler Zonguldak maden ocağında çalışmalarını zorunlu hale getirilmiş, dolayısıyla evde yalnız kalan kadınlar hem ev işlerini hem de erkeklerin işlerini üstlenmişlerdir.

1984’lü yıllardan sonra Bartın’da sanayi tesislerinin sayıca artması, buna bağlı olarak insanların geçim şartlarındaki iyileşmeler pazarcıları şehir pazarına yöneltmiştir. Bu da Bartın Pazar sahasının daralmasına yol açmıştır. Pazar sahasının daralmasına yol açan bir diğer neden, 2000’li yıllarda Zonguldak maden işletmesinde meydana gelen üretimdeki düşmedir. Üretimin düşmesi, Bartın köylerinden Zonguldak maden işletmesinde çalışanların sayısının azaltmış, dolayısıyla pazar sahasında daralmalar meydana gelmiştir. Tarihi süreçteki bütün bu gelişmeler, Bartın Kadınlar pazarının doğmasına yol açmıştır. Kadınlar Pazarı, Osmanlıdan günümüze yaklaşık 200 yıldır varlığını canlı bir şekilde sürdürmektedir (Koday & Çelikoğlu, 2011).

3.2. Pazarın Konumu ve Özellikleri

Günümüzde Bartın şehir merkezinde Salı ve cuma günleri semt pazarı kurulmaktadır. Bu pazar aynı zamanda Halk Pazarı olarak da bilinmekte ve yöre halkı ile pazarcılar tarafından kuruldukları günlerin adlarıyla Salı Pazarı ve Cuma Pazarı olarak adlandırılmaktadır. Bartın merkezde günümüzde hemen hemen her mahallede küçük de olsa haftanın her günü bir pazar kurulmaktadır. Kırtepe mahallesinde kapalı otopark olarak belirtilen ve Salı-Cuma günleri kurulduğu görülen Pazar, Bartın kadınlar Pazarıdır. Bunun dışında Gölbucağı mahallesinde Cumartesi günleri açılan Pazar hariç, diğer tüm mahallelerde haftanın her günü Pazar kurulmaktadır.

Tablo 1

Bartın Belediyesi Pazar Yerleri

Mahalle	Semt Pazarı	Açık Günler
Demirciler	Demirciler	Her gün
Hürriyet	Toki	Her gün
Orduyeri	Kaynarca	Her gün
Kırtepe	Hal Blokları	Her gün
Kırtepe	Kapalı Otopark	Salı- Cuma

Gölbucağı	Gölbucağı	Cumartesi
Hendekyanı	Hendekyanı	Her gün
Cumhuriyet	Cumhuriyet	Her gün

Kaynak. Bartın belediyesi, 2020-2024 Stratejik Plan.

Bartın kadınlar pazarı günümüzdeki yerine geçmeden önce şehir içinde pek çok yer değiştirmiştir.⁷ Şehir nüfusunun zamanla artmasıyla birlikte Pazar da gelişip büyümüştür. Başlangıçta Yukarı Çarşı'da İskele Caddesi'nde kurulan Pazar, daha sonraki yıllarda Davut Fırıncıoğlu Caddesinde kurulmaya başlanmıştır. Günümüzde de kadınlar pazarı, halk pazarının olduğu Salı ve cuma günlerinde, Davut Fırıncıoğlu caddesi üzerinde bulunan Belediyeye ait üstü kapalı otopark alanında kurulmaktadır. Bartın merkez Kırtepe mahallesinde bulunan ve 1.500m² (30x50 cm.)'lik bir alana sahip olan Otopark (Bartın Belediyesi Stratejik Plan 2020-2024) salı ve cuma günleri kadınlar Pazarı olarak hizmet vermekte, diğer günlerde ise normal otopark olarak işletilmektedir. Kadınlar Pazarının en önemli özelliği, satıcılarının tamamının köylü kadınlardan oluşmasıdır.⁸ Bu özelliğinden dolayı Kadınlar Pazarı (Galla Pazarı) olarak bilinmekte ve uzun yıllardan beri de bu adla anılmaktadır.

Kadınlar pazarı özelinde Bartın Belediyesi'nde ilgili ve yetkili birimlerle yüz yüze yapılan görüşmelerde (Bartın belediyesi, Zabıta Müdürlüğü) pazarın kurulduğu otoparkın bugün için yeterli gelmediği anlaşılmıştır. Salı günü özellikle pazar alanında yoğun bir insan kalabalığı ve trafik ağı oluştuğu için Pazar alanı eski Adliye binası önünden itibaren trafiğe kapatılmaktadır. Zabıta Müdürlüğü belediye adına pazarın kontrol, denetim ve düzeninden sorumludur (Bartın Belediyesi 2021 Yılı Faaliyet Raporu). Pazara ürünlerini genelde küfe⁹ veya leğen ile getiren köylü kadınlar, belediyeye sadece küfe veya leğen başına 2022 yılı itibariyle 1 (bir) TL işgaliye ücreti ödeme yapmışlardır. Bu ücret mevsimine göre farklılık arz etmekle beraber kış aylarında 1.000 lira, yaz aylarında ise 1.700-2.000 lira gibi cüz'i bir rakam olarak belediyeye katkı sağlamıştır.

⁷ Mustafa Hizmetli, yerel tarihçi Nihat Şivet ve Erkan Aşçıoğlu ile yüz yüze görüşmeler yaparak bu görüşmelerden önemli bilgilere ulaşmıştır (Hizmetli, 2014).

⁸ Kırsal kesimde ürünlerin kadınlar tarafından doğrudan pazarda satışa sunulduğu, satıcılarının yalnızca kadınlardan oluştuğu pazarlara bir örnek olarak Bolu Pazarı verilebilir. Bolu pazarının 100 yıllık bir tarihi geçmişi olduğu bilinmektedir (Özgüç & William, 2000).

⁹ Eskiden Anadolu'da taşıyıcılar tarafından taşınan "Anadolu halkının da pazar çantası yerine kullandığı büyüklü küçüklü hasır örme sepetleri." (Akgül, 2022).

Bunun dışında belediyenin satıcıların gelirleriyle ilgileri bulunmamaktadır. Pazarda elde edilen tüm gelirler ürün sahiplerine aittir.

Pazarda yaklaşık 1.000 (bin) satıcı köylü kadın bulunmaktadır. Bunların her birinin satış yaptığı alan bellidir. Köylü kadınlar, tamamı olmasa bile bir kesimi, geleneksel kıyafet olan cepli şalvar ile pazara gelmekte ve küfe ya da leğen ile getirdikleri ürünlerini kendilerine tahsis edilen alanda satmaktadır. Satıcıların pazara gelip gelmemeleri konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu konuda tamamen serbestirler. Pazarda esas olan, köylü kadınlarının kendi ürünlerini satmasıdır. Bununla birlikte yine köy ürünü olmak kaydıyla kadınlar köylüden aldıklarını da pazarda satabilmektedirler. Bunların dışında kadınlar pazarında herhangi bir ürünün satılmasına bugüne kadar asla izin verilmemiş ve günümüzde de verilmemektedir (Bartın Belediyesi Zabıta Müdürlüğü).

Pazarlar, kuruldukları mekânın özellikleri bakımından iki farklı şekilde ortaya çıkabilir. Bunlardan biri cadde boyunca kurulan pazarlar, diğeri belli bir alana kurulan pazarlar. Cadde boyunca eğilim gösteren pazarlarda, satıcıların tezgâhları şeritler halinde ve belli bir düzende cadde boyunca sıralanmıştır. Belirlenmiş alanlara kurulan pazarlarda ise tezgâhlar bir dizi halinde alana yayılırlar. Bartın haftalık pazarı büyük oranda belli bir alanda kurulmaktadır. Kalabalık durumlarda özellikle Salı ve Cuma günlerinde tezgâhların çevredeki cadde ve sokaklara taşıdığı da görülmektedir. Kadınlar pazarının kurulduğu alan sabit olup otoparkın alanını kapsamaktadır. Bu alanda her satıcının alanı bellidir. Satıcı kadınlar genelde küfe veya leğen ile getirdikleri ürünlerini belli bir dizi halinde satarlar. Kurulan her tezgâh arasında alıcıların rahatça dolaşabilecekleri yatay ve dikey yürüme yolu bırakılmıştır. Kalabalığın yoğun olduğu zamanlarda bu geçişleri rahat kullanmak pek mümkün olmamaktadır. Haftalık halk pazarlarında meyve ve sebzenin yanı sıra tuhafiyeye ve konfeksiyon ürünleri de satılabilirken kadınlar pazarında sadece köylü kadınların köylerinde yetiştirdikleri ürünler satılabilmektedir. Bu da kadınlar pazarını daha önemli kılmaktadır.

Pazarın etki alanının belirlenmesinde pek çok faktör söz konusudur. Alıcıların, haftalık pazar ihtiyaçlarıyla diğer ihtiyaçlarını aynı günde birleştirme çabaları, pazarın şehir merkezine yakınlığı, satılan ürünlerin taze oluşu, pazara ulaşımın kolaylığı gibi etmenler pazarın etki alanını genişletmektedir. Salı ve Cuma pazarı dışında farklı semtlerde veya mahallelerde kurulan pazarlarının etki alanı ise kuruldukları mahalle ile sınırlıdır. Bu pazarlar, kurulan tezgâh sayısı ve

satılan ürün çeşidi bakımından diğerlerine nispeten daha küçük bir pazar konumundadır. Mahalle pazarlarının temel özelliği, şehir merkezinden uzak oturan halkın ihtiyaçlarına sınırlı da olsa pazara yakın köylüler tarafından cevap verilmesidir.

Kadınlar Pazarı günümüzde şehir merkezi ile köylerine hizmet vermektedir. Pazarda satılan ürünleri, “organik”, “el emeği”, “ev yapımı”, “bahçeden”, “tarladan” gibi sihirli söylemleriyle nitelendiren ve bu şekilde el emeği vurgusu yapan köylü kadınları, bu sihirli söylemlerle alıcıların üzerinde taze, doğal ve organik algısı oluşturmakta ve ürünlerini daha çok satabilmektedir. Dolayısıyla Bartın halkı sebze-meyve ihtiyacını çoğunlukla bu pazardan karşılamaktadır. Pazar ticari anlamda il ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Satıcılarının tamamının kadınlardan oluşması, günlük doğal ve taze ürünlerin satılması, kadınların yöresel dil kullanmaları hem yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekmekte hem de ulusal basın yayın organlarına ve belgesellere konu olmaktadır. Köylü kadınlar, köylerinde ürettikleri sebze, meyve, yumurta, tereyağı, peynir, yoğurt gibi ürünleri pazara getirip satmakta, bu vesileyle bir gelir kaynağı sağlamakta, ürünlerini sattıktan sonra akşam saatlerinde varsa ev ihtiyaçlarını da temin ederek köylerine dönmektedirler.

Kadınlar pazarında ürün fiyatları pazardaki satıcılar tarafından ortak belirlenmektedir. Bu fiyat politikası sayesinde ürünlerin fiyatından ziyade tazeliği daha çok öne çıkmaktadır. Sonuçta ürünlerin kalitesiyle birlikte pazar içi dayanışma zemini oluşmaktadır. Ürünlerin tartılmasında ölçü birimi olarak eskiden olduğu gibi kantar, el kantarı yerine dijital ve kefeli teraziler kullanılmaktadır. Pazarda terazisi olmayan satıcı, yanı başındaki komşusundan rahatça yardım alabilmektedir. Bu yardımlaşma duygusu, aynı zamanda pazardaki satıcı köylü kadınlar arasında var olan ortak bir dayanışma ruhunu göstermesi bakımından da önemlidir.

Demografik özellikleri bakımından satıcı kadınlar, orta ve yaşlı bir profil çizmektedir. Bunların %76,7'si ilkokul mezunudur.¹⁰ kadınların tamamına yakını evlidir. Kadınlar salı ve cuma günleri pazara gelmekte, diğer günlerde ev ve bahçe işleriyle uğraşmaktadır. Arabası olan kadınlar pazara eşleriyle birlikte ve eşinden destek almaktadır. Çoğunun cep telefonu kullandığı köylü

¹⁰ Pazarda çalışan kadınların eğitim düzeylerinin önemli ölçüde düşük olmasının pek çok nedeni olmakla birlikte kırsal bölgeden kaynaklı (%83,3) tarla, bağ ve bahçe işlerinden sorumlu olmaları, erkekler kadar eğitim olanaklarından yararlanamadıkları, dolayısıyla bu noktada bir dezavantaja sahip olmaları önemli bir neden olarak belirtilebilir. Çocuklarının eğitim düzeylerinin ise (%10'u ilkokul, %23,3'ü Ortaokul, %16,7'si Lise, %20'si Üniversite mezunu) kendilerine kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir (Acar, 2018).

kadınları, tablet ve bilgisayarla pek işlerinin olmadığını, bunlarla daha çok çocuklarının ilgilendiğini belirtmişlerdir. Kadın satıcıların, pazarda ürünlerini satmak yanında ayrıca Kur'an kursu, okuma-yazma kursu, dil eğitimi kursları, Halk Eğitim merkezinin açtığı kurslar, el becerileri kursu, dikiş nakış kursu, fide yetiştiriciliği kursu gibi çeşitli kurslara da devam ettikleri görülmektedir.

Kadınların mevcut hayat şartlarından memnuniyetleri farklılık arz etmektedir. Bazıları buldukları durumdan memnuniyetlerini dile getirirken, bazılarının ise yaptığı işten yoruldukları, daha iyi bir konumda olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Kadınların yaşadığı temel sorunlarının başında mevsimsel olmak üzere soğuk ve sıcak günlerde maruz kaldıkları sağlık sorunları ve müşterilerle nadiren de olsa yaşadıkları sorunlar gelmektedir (Şahan vd., 2014).

Bartın kadınlar pazarının tercih nedenlerine farklı açılardan bakılabilir. Pazarda ucuzluk algısı, ürünlerin tazeliği, ürünlerde seçme imkânı, ürünün doğallığı, pazar alanının iş ya da konuta yakınlığı, pazara ulaşım kolaylığı pazarın tercih edilebilirliği üzerinde etkili olmaktadır. Pazar alış-verişi, mevsimine göre değişmekle birlikte mesai ortasına denk geldiğinde öğle zamanı, çalışanların iş çıkışına rastladığı ve fiyatların daha da aşağıya çekilebileceği düşüncesiyle öğleden sonraları daha yoğun yapılabilmektedir. Anadolu'da kurulan pazarların çoğunda olduğu gibi¹¹ Bartın kadınlar pazarında da müşterilerin ürünleri seçmesine izin verilmektedir. Bu izin, satıcıya müşteride süreklilik avantajı olarak geri dönmektedir. Bunu bilen alıcılar da henüz ürünler seçilmeden ve tazeliğini koruyorken sabah saatlerinde alış-veriş yapmayı tercih etmektedir.

Pazarda alış-veriş yapanların genel itibarıyla orta gelir grubunda oldukları görülse de her kesimden farklı gelir gruplarından alış-verişe geldikleri söylenebilir. Bu durum, pazarın özgün nitelikleriyle açıklanabilir. Pazarda günlük ve taze ürün satılması, doğal olması, çevredeki marketlere hem bir alternatif hem de buralara göre daha ucuz olması gibi nitelikler pazarı daha cazip kılmaktadır. Özellikle günümüzde doğal ürünlere olan ilginin giderek artması, buna karşılık pazardaki ürünlerin taze, doğal, çevreye duyarlı yetiştirilmesi, daha sağlıklı ve besleyici olması algısı (Çelik, 2013), tüketici kesimi alış-verişe teşvik eden önemli unsurlar olarak görülmektedir.

¹¹ Anadolu'daki pazarlar üzerine yapılan bazı çalışmalara (Tuncel Harun, 2003) bakılabilir.

4. Sonuç

Pazar, arz ile talebin karşılaştığı geleneksel ticarî mekânlar olup tarihsel bağlamda çarşı kelimesiyle aynı anlamda kullanılmıştır. Tarihi geçmişi çok eskiye dayanan çarşılar, bu süreçte ticari faaliyetlerin yerine getirilmesinde önemli görevler üstlenmiştir. Osmanlıda hem alış-verişin kendisini hem de alış-verişin yapıldığı yeri ifade eden pazar kelimesi, çarşı ile aynı anlamda kullanılmıştır. Pazarın hangi gün kurulması gerektiğine karar veren merkezî hükümet, pazarın kurulmasında bölgenin dinî yapısını da göz nünde bulundurmuştur.

Osmanlıda Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerde pazar kurulma günü olarak genellikle cuma günü tercih edilmiştir. Zira bugün, Müslümanlar için hem umumî tatil ve alış-verişlerini rahat yapabildikleri bir gün hem kadıların davalara baktığı gün hem de sultanın emirlerinin halka duyurulması noktasında en uygun bir zaman dilimi demektir. Pazarlar, Salı Pazarı, Çarşamba Pazarı, Cuma Pazarı şeklinde genellikle kuruldukları günün adını aldığı gibi, Saman Pazarı, Balık Pazarı gibi satılan mala göre de isimlendirilmiştir. Anadolu'nun küçük şehirlerinde köylü kadınların ürettiği mallarının satıldığı pazarlara da “Avrat Pazarı” ya da “Kadınlar Pazarı” denmiştir.

Bartın kadınlar pazarının varlığına ilk olarak hem Evliya Çelebi hem de Uluslu İbrahim Hamdi işaret etmiştir. Evliya Çelebi 17.yüzyılda Bartın'a uğramış, Bartın'da cumartesi günleri Pazar kurulduğundan söz etmiştir. Osmanlı Coğrafyacısı ve yörenin insanı olan Uluslu İbrahim Hamdi de 1737'de kaleme aldığı Atlas adlı eserinde Evliya Çelebi'yi teyid mahiyetinde Bartın'da Cumartesi günleri pazar kurulduğu kaydetmiştir. Söz konusu Pazar, tarihî süreçte gelenekşelleşerek Salı ve Cuma günleri “Kadınlar Pazarı” (Galla Pazarı) olarak kurulmaya başlanmıştır.

Bartın Kadınlar Pazarı'nın doğmasına ilişkin olarak dönemin şartlarını da dikkate almak gerekir. Osmanlı döneminde işsizliğin baş göstermesi üzerine erkekler ormancılıkla ilgilenmek zorunda kalmıştır. Aynı şekilde 1930'lu yıllarda mükellefiyetlik uygulaması sonucu erkeklerin Zonguldak maden ocağında çalışmak durumunda kalmıştır. Belirtilen bu sebepler kadınlara ev işleri yanı sıra tarla ve bahçe işlerini de yapmak gibi bir sorumluluk yüklemiştir. Köylü kadınları da köyde ürettikleri ürünleri, küfe veya leğen ile şehirdeki kadınlar pazarına getirip satmaya başlamış, ailesini geçindirecek bir gelir kaynağı elde etmiştir.

Günümüzde Bartın şehir merkezinde hemen hemen her mahallede semt pazarı kurulmaktadır. Kadınlar Pazarı ise şehir merkezinde, Davut Fırıncıoğlu Caddesi güzergâhında bulunan Bartın Belediyesi'ne ait üstü kapalı otopark alanında halk pazarının da olduğu Salı ve Cuma günlerinde kurulmaktadır. Pazarın temel özelliği, pazardaki satıcıların tamamının köylü kadınlarından oluşmasıdır. Genelde orta ve yaşlı bir profil gösteren köylü kadınları, pazarda sadece ürettikleri ürünleri ya da köylülerin ürettiklerini satabilmektedir. Pazardaki fiyat politikasını satıcılar ortak belirlemektedir. Pazar içi bir dayanışma zemini hazırlayan satıcılar, pazardan elde ettikleri gelirden Bartın belediyesine sadece 1 TL'lik işgaliye parası ödemektedir. Kadınlar pazarında satılan ürünlerin taze, doğal ve ucuz olması, ürünlerde seçme imkânının verilmesi, pazara ulaşım kolaylığı gibi faktörler, hem pazarın etki alanını genişletmiş, hem de pazarın tercih edilebilirliğini artırmıştır.

Kısaca Bartın Kadınlar Pazarı, kendine özgü nitelikleriyle iki asırlık tarihi dokusunu günümüze kadar koruyabilmiştir. Pazarın güvenliğini her ne kadar Zabıta mevcut koşullarda en iyi şekilde sağlıyor ise de günümüz teknolojisinden de faydalanmak suretiyle kamera sistemiyle de desteklenebilir. Kadınlar Pazarı, tarihi misyonuna dokunmadan, daha sağlıklı bir ortam sağlanarak bir cazibe merkezi haline getirilebilir ve pazara şehrin markası kimliği kazandırılabilir.

Kaynakça

- Acar, S. (2018). Kırsal bölge kadın girişimciliği bağlamında Bartın kadınlar pazarı (Galla Bazarı). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1097-1123.
- Ak, M. (2000). Bartınlı İbrahim Hamdi ve Atlas'ı. *Bellekten*, 64(239), 69-88.
- Akdağ, M. (1979a). *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi*. Cilt.1, 1243-1453, 3.Basım, Tekin Yayınevi.
- Akdağ, M. (1979b). *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi*, Cilt.2, 1453-1559, 2.Basım, Tekin Yayınevi.
- Akgül, Ç. (2022). Sürdürülebilir ekolojik denge için modern ve geleneksel üretim yöntemlerinin entegrasyonunda kırsal kadının ve kadın kooperatiflerinin önemi: Afşar Balam Kadın Kooperatifi Örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 6(1), 57-71.
- Arslan, Ramazan, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bartın, Orion Kitabevi, Ankara 2017.
- Arslan, R. (2019). *XIX. Asırda Bartın Kazasının sosyal ve iktisadî yapısı*. Bartın Üniversitesi Yayınları No:34.
- Aşçıoğlu, E. (1970). *İktisadi ve Sosyal Yönleriyle Bartın*. Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayını.
- Avcı, Ö. & Bardak, T. (2018). Halkla ilişkiler kapsamında Bartın Galla (Kadınlar) Pazarı satıcılarının mutluluğunun veri madenciliğe dayalı analizi. *Uluslararası Marmara Fen ve Sosyal Bilimler Kongresi*, Kocaeli/ Türkiye 23-25 Kasım 2018, Bildiriler Kitabı, 137-144.
- Barkan, Ö. L. (1985). Osmanlı İmparatorluğunda esnaf cemiyetleri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 41(1-4), 39-46.
- Bartın Belediyesi (2020). 2020-2024 Stratejik Plan, 166.
- Bartın Belediyesi (2022). Zabıta Müdürlüğü, Sözlü bilgi (02.11.2022).
- Bartın Belediyesi (2021). 2021 Yılı Faaliyet Raporu, 341.
- Batı Karadeniz Kalkınma Birliği (2022). Bir Bartın klasiği; Galla Pazarı. Alınan yer <https://www.bakab.gov.tr/bir-bartın-klasigi-galla-pazarı/>, Erişim 07.11.2022.
- Cevdet, A. (1985). *Kıyas-ı Enbiya, haz. Mahir İz*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Y..MTV.,45/65,H.08.02.1308; AE.SMST.III, 102/7769, H.29.12.1172.; MF.MKT., 226/24, H.17.03.1312.
- Çalışkan, V. (2018). 18. Yüzyılda bir Osmanlı Coğrafyacısı: Bartınlı İbrahim Hamdi Efendi (1680-1762?) ve Atlası (1749-1750). *Türk Coğrafya Dergisi*, 70, 143-149.
- Çelik, S. (2013). Kimler, neden organik gıda satın alıyor? bir alan araştırması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 93-108.

- Devellioğlu, F. (2005). *Osmanlıca- Türkçe Lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Erdoğan, M. A. (1999). *Ondokuzuncu Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda hafta pazarları ve panayırları*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Eyice, S. (1992). *Bedesten*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Faroqhi, S. (2003). *Osmanlı Tarihi nasıl incelenir?* Çev. Zeynep Altok, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Faroqhi, S. (1978). 16. Yüzyılda batı ve güney sancaklarında belirli aralıklarla kurulan pazarlar (İçel, Hamid, Karahisar-ı Sahib, Kütahya, Aydın ve Menteşe). *Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar, ODTÜ Gelişme Dergisi, Özel Sayı*, 39-85.
- Hammer, J. V. (1993). *Büyük Osmanlı Tarihi, C.1*, Çev. Mehmed Ata Bey, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1993.
- Hizmetli, M. (2014). Bartın Kadınlar (Garıla) pazarı. *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, 1(1), 18- 25.
- İnalcık, H. (2010). *Osmanlı tarihini yeniden yazmak: Kuruluş*, Hayy Kitap.
- İnalcık, H. (2016a). *Türklük Müslümanlık ve Osmanlı mirası*. Kırmızı Yayınları.
- İnalcık, H. (2016b). *Akademik ders notları 1938-1986*, Timaş Yayınları.
- İnbaşı, M. (2018). *Kalkandelen'de sosyal ve ekonomik hayat (XV-XVI. Yüzyıllar)*. Osmanlı Dönemi Balkan Ekonomisi Sempozyumu, Slovenya 28-30 Eylül 2017, Bildiriler, ed. Zafer Gölen, Birol Çetin, Abidin Temizer, Gece Kitaplığı Yayınları, 95-128.
- Kallek, C. (2007). *Pazar*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karpat, K. H. (2006). *Osmanlı'da değişim, modernleşme ve uluslaşma*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Kayıcı, H. (2017). *19.Yüzyıl sonlarında Edirne Sancağı'nda ticaret ve sanayi*. Osmanlı Dönemi Balkan Ekonomisi Sempozyumu, Slovenya 28-30 Eylül 2017, Bildiriler, ed. Zafer Gölen, Birol Çetin, Abidin Temizer, Gece Kitaplığı Yayınları, 309-354.
- Koday, S., Çelikoğlu, Ş. (2011). Geleneksel alışveriş mekânlarına bir örnek: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 243-262.
- Kuban, D. (1968). Anadolu-Türk şehri, tarihi gelişmesi, sosyal ve fiziki özellikleri üzerinde bazı gelişmeler. *Vakıflar Dergisi*, 7, 55.
- Moosavi, M. S. (2005). *Bazaar and its role in the development of Iranian traditional cities*. IRCICA International Conference of Islamic Archaeology, Tabriz Azad University, Faculty of Art & Architecture, Tabriz, In Conference Proceedings, 1-9.
- Orhonlu, C. (1964). 18. Yüzyılda Osmanlılarda coğrafya ve Bartınlı İbrahim Hamdi'nin Atlas'ı. *Tarih Dergisi*, 14(19), 115-140.
- Öz, M. (2005). Osmanlı klasik döneminde Anadolu kentleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi Şehir Tarihi*, 3(6), 59.

- Özcan, T. (2007). *Pazar (Osmanlı Dönemi)*. İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 206-208.
- Özgüç, N. & William A. M. (2000). Şehirlerin Alternatif Alışveriş Mekânları: İstanbul'da Haftalık Pazarlar. *Tasarım + Kuram Dergisi*, 1(2), 35-58.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. Milli Eğitim Basımevi.
- Pamuk, Ş. (2007). *Osmanlı-Türkiye iktisâdi tarihi 1500-1914*. İletişim Yayınları.
- Paşazade, Â. (2003). *Osmanoğulları'nın Tarihi*. Çev. K. Yavuz, & M.A. Y Saraç, Koç Kültür Sanat Tanıtım.
- Pul, A. (2008). Osmanlı sosyal hayatı figüranlarından arayıcı esnafı. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 23(1), 211-238.
- Shakur, T., Hafız, R., Arslan, T. V., & Cahantimur, A. (2012). Economy and culture in transitions: A comparative study of two architectural heritage sites of Bazars and Hans of Bursa and Dhaka. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 6(3), 1-18.
- Şahan, G. Altaç, İ., Yasa, H. D., Ay, F. & Şen, Ş. (2014). Eğitimci gözüyle Bartın kadınlar pazarında çalışan kadınların hayata ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 416-434.
- Tuncel, H. (2003). Anadolu şehirlerinde semt pazarlar: Elazığ örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 49-70.
- Tuncel, M. (1992). *Bartın*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 5, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 87-90.
- TDK (2005). *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ülgen, E. (2021). Esnaf ve Sanatkârların Pîri Ahi Evran ve geçmişten günümüze ahilik. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 61(1), 447-469.
- Weber, M. (2012). *Şehir, Modern Kentin Oluşumu*. Çev. M. Ceylan, Yarı Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Bazaars are commercial places where producers and consumers come together and traditional shopping is done. At the point of the sustainability of local trade and the vitality of social life, the bazaars have fulfilled important duties in the historical process. A word used in the same sense as Pazar is Çarşı. It is known that the word Çarşı is derived from the Persian word "bazaar" and its etymology goes back to ancient times. Therefore, when the bazaar is mentioned, a permanent trade area, bazaar place or shops street where goods and services are changed or sold. In this context, it is seen that the bazaars have a special importance in the Eastern world. Bazaars have made significant contributions to the birth and growth of cities. The bazaars, which are mostly known as a closed area and closely associated with the history of the city, have been an integral part of the cities in the historical process. When Turkish bazaars are mentioned, multifunctional buildings such as covered bazaars, inns, Turkish baths, shops, bazaar stalls and mosques come to mind.

The word bazaar in the Ottoman Empire refers to both shopping and commercial places where shopping is done. Bazaar and bazaar are generally used in the same sense. Mosques, which are the places where the people pray, are seen together with the bazaars, that are shopping places. It has been responsible for the control and order of the bazaars is Muhtesip. Muhtesip, who fulfills the duties of the municipal police officers today, would inspect the city with the kadi of the city and determine whether the sellers comply with the price of the narh. The mosque and the bazaar are located in the center of the city and intertwined, forming the center of social life. This situation found its expression in the Ottoman document language as "Friday is made and the bazaar stops". Bazaars are also important places where the orders of the sultans are made public. Since Fridays were accepted as public holidays for Muslims, Sundays were also set up on Fridays. Thus, Muslims both performed their prayers and met their bazaar needs. Kadıs also dealt with cases on Friday when the people came to the bazaar. From this point of view, there has always been a Friday mosque in Islam. Along with the Friday mosque, the bazaar has been accepted as the city's symbol. The religious structure of the region was taken into account in establishing the bazaar.

Bazaars can be considered into two categories: rural and urban bazaars. Bazaars in rural settlements, on the one hand, help to meet the basic needs of the residents here; on the other hand, they also cause social cohesion for producers to sell their surplus in the bazaar. Weekly bazaars

established in cities, on the other hand, are both alternative and complementary to shopping places such as grocery stores, grocery stores, and bazaars located in different places.

The Bartın street bazaar, also known as the public bazaar, is now set up in the city center on Tuesdays and Fridays. Therefore, it is also known as the Tuesday Bazaar and Friday Bazaar among the people. Regarding historical development, two important dates can be given as the source of the Bartın Public Bazaar. One is the middle of the 17th century, the date of Evliya Çelebi's visit to Bartın, and the other is the Atlas, written by Uluslu İbrahim Hamdi in the early of the 18th century. Both Evliya Çelebi and Uluslu İbrahim Hamdi talk about the establishment of a Sunday in Bartın on Saturdays. The conditions of the period were effective in the emergence of the Bartın Women's Bazaar. When unemployment arose in the Ottoman period, men from Bartın left their homes and went to work in distant places. In this case, house, garden, and field work is completed on the peasant women. Women had to bring and sell what they produced in their villages by bazaaring themselves. They met the needs of the house with the income they earned from the sales. The second reason that led to the birth of the bazaar in the 1930s was the obligation to work in the Zonguldak mine with the practice of "obligation" arose. Persons determined by village headmen had to work in this mine. Therefore, when men were separated from their homes, women had to undertake housework and men's jobs. The public bazaar was later traditionalized and established as the Galla Bazaar on Tuesdays and Fridays. However, it is known as the women's bazaar among the people rather than the Galla Bazaar.

Today, it is seen that neighborhood bazaars are established in almost every district of the city. Bartın Women's Bazaar (Galla Bazaar) serves on Tuesdays and Fridays on Davut Fırıncıoğlu Street in the city square, in a covered 1,500m² car park area belonging to Bartın Municipality. The Municipality Police Department provides the general control, control, and order of the bazaar. Seller women in the bazaar only one TL for the municipality for 2022 in return for the products they sell. They paid for an occupation. Except for the occupation fee, the municipality does not charge any fee from the seller women in the bazaar. Since all of the sellers in the bazaar are made up of peasant women, they are called "Women's Bazaar."

In terms of demographic characteristics, it is seen that the seller women in the bazaar have an elderly profile and are usually primary school graduates. Almost all of the women who are understood to be closely interested in technology use mobile phones. In addition to being product

sellers, women continue various vocational courses. Village women must sell their productions in the bazaar. Apart from the products produced by the village women, selling any product in the bazaar is not allowed today, as in the past. Village women bring products such as yogurt, cheese, butter, eggs, vegetables, and fruits to the bazaar with pans or basins, sell them in a certain series, and return to their villages at the end of the day. The fact that the products sold in the bazaar are fresh and natural daily offer more options in terms of product, the opportunity to reduce price in the bazaar, and most importantly, the fact that the products in the bazaar can be cheaper than the bazaars and similar shopping places make the bazaar more attractive. With this feature, the women's bazaar attracts the attention of domestic and foreign tourists and is the subject of national press and media organs, and documentaries. Factors such as the efforts of the buyers to combine their weekly bazaar needs on the same day as their other needs, and the ease of access to the bazaar due to the proximity of the bazaar to the city center, have expanded the sphere of influence of the bazaar. Therefore, most of the people of Bartın prefer the women's bazaar as a shopping place. The Bartın Women's Bazaar (Galla Bazarı), which has existed for about two centuries in the process from the Ottoman Empire to the present, was handled in the context of economic history and the place of the bazaar in the socio-economic and cultural life of the city was examined

Ek-1: Bartın Kadınlar Pazarının Konumu. Bartın Belediyesi Üstü Kapalı Otopark

Kaynak: Bartın Belediyesi, İmar Müdürlüğü 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı (02.11.2022). Planda Kadınlar Pazarının alanı kırmızı renkle gösterilmiştir.

Ek-2: 1920-1930 Yıllarında Bartın Yukarıçarşı Kadınlar Pazarı

Kaynak: Bartın Gazetesi İmtiyaz Sahibi Esen Aliş'in Eski Albümünden (02.11.2022).

Ek-3: Günümüzde Kadınlar Pazarı

Kaynak: Batı Karadeniz Kalkınma Birliği,
<https://www.bakab.gov.tr/bir-bartin-klasigi-galla-pazari/>,07.11.2022